

W labiryncie wychowania

Wyzwania edukacyjne w ujęciu interdyscyplinarnym

Redakcja naukowa
Bogdan Stańkowski
Monika Szpringer

Akademia Ignatianum
Wydawnictwo WAM
2013

Wstęp

Zmieniające się współczesne społeczeństwo warunkuje i określa przemiany w wielu dziedzinach życia. Na naszych oczach tworzy się nowa rzeczywistość społeczna i edukacyjna. Zgłębiając literaturę przedmiotu w kwestiach wychowania, można odnieść wrażenie, że polskie społeczeństwo wciela w życie idee rozwoju opartego na wiedzy. Przyglądając się jednakże realnym procesom, dostrzegamy, że pod wpływem różnych dynamizmów, interesów, celów partykularnych potrzeby edukacyjne młodego pokolenia z trudem przebijają się wśród mocniej akcentowanych innych potrzeb, takich chociażby jak sprawa służby zdrowia, funduszu emerytalnego itp. Współczesny system edukacji w Polsce kształtowany jest pod wpływem dwóch wielkich czynników: z jednej strony dostrzegamy malejącą ilość dzieci i młodzieży w szkołach, z drugiej strony kładzie się duży nacisk na podnoszenia jakości edukacji. To jednak jest tylko częścią wielkiej mozaiki, na którą składają się wyzwania edukacyjne, szeroko dyskutowane również w ramach działalności UE.

Wychowanie młodych ludzi jest jednym z najważniejszych obszarów życia społecznego. Ten aspekt sprawia, że jest ono przedmiotem zainteresowania nie tylko samych wychowawców, ale ogólnie, dotyczy także polityki społecznej państwa. Celem niniejszej pracy jest zwrócenie uwagi na powszechne zjawiska i procesy, które mają istotny wpływ na edukację. Chcemy pokazać, jak społeczeństwo zmienia się i jakie wiążą się z tym wyzwania dla wychowawcy, dyrektora szkoły czy systemu edukacji. Podjęta próba spojrzenia w przyszłość w oparciu o istniejące zasoby danych i analizy chce być przyczynkiem do dalszych poszukiwań w ramach nowych wyzwań edukacyjnych.

Prezentowana praca zbiorowa *W labiryncie wychowania...* wpisuje się w zamysł wyjścia naprzeciw potrzebom dzieci i młodzieży w zmieniającym się kontekście społeczno-edukacyjnym. Owe potrzeby rysują się na płaszczyźnie filozoficzno-antropologicznej. Bez filozofii, etyki, wizji człowieka, nie można mówić o wychowaniu, o porządkowaniu wiedzy. To filozofia ze swoimi naukami pokrewnymi uczy umiejętności myślenia, wnioskowania, szukania odpowiedzi o miejsce mojego „ja” w otaczającej go rzeczywistości, szukania fundamentów do podejmowania codziennych wyborów. Ostatnio coraz częściej i odważniej mówi się o tym, aby szkoła oprócz nauczania spełniała także swoją rolę wychowawczą. Współczesny człowiek potrzebuje również ponownego zakotwiczenia swojego istnienia w transcendencji, potrzebuje zrozumienia, czym są wartości wyższe. Wychowanie zatem poszukuje nowych odniesień do wymiaru religijnego człowieka, do sztuki. Zachodzi konieczność, by w wychowaniu, pod natłokiem różnych obowiązków, nie zapominać o kształtowaniu odpowiednich postaw życiowych. Przed współczesnym wychowankiem stoi także wyzwanie

poznania siebie, podłoża swojego życia w swojej psycho-emotywniej złożoności. Niewątpliwie do najważniejszych wyzwań edukacyjnych należy także pilna potrzeba przygotowania młodzieży do odbioru nowoczesnych technologii informacyjnych w ramach szeroko rozumianej edukacji medialnej. W edukacji chodzi bowiem o to, by wychować młodzież do świadomego i aktywnego udziału w procesie komunikacji medialnej, ukazując integralny związek dobra i zła obecnego we współczesnych mediach. Pewnym paradoksem jest fakt, że uczniowie mają najmniejszy wpływ na kształt edukacji szkolnej. Internet i świat mediów w pewnym sensie uwolnił edukację, stwarzając nową, dynamiczną i w tej chwili jeszcze bliżej nieokreśloną przestrzeń wielowymiarowych działań edukacyjnych. Przestrzeń ta jest nowym wyzwaniem edukacyjnym, która może być zapełniona coraz to nowszymi rozwiązaniami, stając się coraz atrakcyjniejszą alternatywą dla dotychczasowych kanałów, za pomocą których wychowujemy młode pokolenie. Współczesny wychowanek pragnie wyboru, osobistego zaangażowania na płaszczyźnie merytorycznej i organizacyjnej. Należy przypuszczać, że w najbliższych latach również czynnik indywidualnych preferencji będzie w sposób istotny wpływał na kształt szkoły, a tym samym na kształt programów wychowawczych i profilaktycznych.

Publikacja, która jest efektem pracy zbiorowej, nawiązuje przedstawioną w niej problematyką do interdyscyplinarnej dyskusji nad różnymi obszarami i trudnościami zmieniającej się przestrzeni edukacyjnej. Książka ta jest próbą odpowiedzi na pytania, które rodzą się na gruncie przemian współczesnego społeczeństwa, szkoły i rzeczywistości edukacyjnej. Przedstawione w niej refleksje nad nowymi wyzwaniami, przed którymi stoi wychowawca, podzielone zostały na pięć obszarów. W części pierwszej omówiono wyzwania edukacyjne przynależące do obszaru filozoficzno-antropologicznego. Druga część została poświęcona problemom natury religijno-pastoralnej. W trzeciej części przybliżono dylematy edukacyjne wyrosłe w przestrzeni medialnej (Internet, świat wirtualny). Część czwarta to próba zrozumienia młodego człowieka-wychowanka w perspektywie muzyki i zdobyczy nauk humanistycznych, ze szczególnym uwzględnieniem psychologii. Część ostatnią poświęcono nauczycielowi i aspektom profilaktyki w kontekście szkolnym.

Współczesne środowiska wychowawcze poddawane są totalnej krytyce. Nigdy szkoła nie stała przed tak wielkimi wyzwaniami edukacyjnymi. Nigdy nie była obarczona tak wielką odpowiedzialnością za wychowanie przyszłych pokoleń. Aby się z nich wywiązać, musi bezwzględnie nadążać za zmianami dokonującymi się na łonie społeczeństwa i rodziny. Oddając tę publikację i zawarte w niej badania do rąk czytelnika, mamy nadzieję, że uzyskane wyniki otworzą możliwości dalszej diagnozy i przyczynią się do podjęcia adekwatnych wysiłków wychowawczych, by skutecznie odpowiedzieć na wyzwania, które stoją przed polską edukacją.

Introduction

The changing contemporary society determines and specifies transformations in numerous fields of life. A new social and educational reality is emerging right in front of our eyes. While investigating the literature on upbringing and education, one may have an impression that the Polish society is implementing the concept of a knowledge-based development. However, taking a more profound look at real processes, it is easy to observe that in view of various dynamisms, interests and particular goals, the educational needs of the young generation are hardly noticeable among more vividly accented issues, such as public health care, retirement system, etc. The contemporary education system in Poland is being formed by two major factors: a decreasing number of children and adolescent on one hand and significant stress upon improving the quality of education on the other. But these are just a part of a grand patchwork consisting of educational challenges, also broadly discussed in the course of the European Union activity.

Young people's education is one of the major fields of social life. As a result, it is not only the interest of educators but generally concerns the government's social policy. The aim of this article is to draw attention to common phenomena and processes which have a substantial impact upon the education. Our intention is to present the changes affecting the society and related challenges for tutors, school headmasters or education system. Based upon currently existing data resources and analyses, an attempt to look into the future may be a contribution for further explorations within new educational challenges.

This collective work *W labiryncie wychowania... (In the maze of upbringing...)* fits into the concept of meeting the needs of children and adolescents in view of the changing social and educational context. These needs are visible at the philosophical and anthropological background. It is not possible to consider upbringing and ordering of knowledge without philosophy, ethics and a vision of a human being. It is the philosophy along with its related fields which teaches the skills of thinking, drawing conclusions, searching answers of one's "self" and its place in reality, seeking foundations for making right choices. Recently, increasingly stronger opinions are voiced that schools should not only educate but also bring up. Contemporary human beings are in need of re-anchoring their existence and of understanding higher values. Therefore, upbringing is exploring new references to the religious dimension of a human being or to art. It is essential not to abandon the formation of proper life attitudes under the impact of various obligations and duties. Pupils of

today also face the challenge of learning themselves as well as the foundations of their lives within their psycho-emotive complexity. Undoubtedly, one of the most significant educational challenges is an urgent need to prepare young people to be aware recipients of modern information technologies within the broadly understood medial education. It is the education's crucial principle to ensure that young people participate actively and consciously in the process of medial communication, by presenting an integral relation of good and evil that is present in contemporary media. Paradoxically, young students have the lowest impact upon the shape of education. The Internet and the world of media have in a way liberated education by creating a new and dynamic, although still not specifically determined, space of multidimensional educational activities. This space is a new educational challenge which may be filled with modern solutions to become an increasingly attractive alternative to previous channels of education of young people. Contemporary pupils require a choice, a personal engagement on the content-related and organisational grounds. It may be assumed that within a few upcoming years the factor of individual preferences will also have a profound influence upon the shape of schools and thereby upon the content of upbringing and prophylactic programmes.

As a result of a collective work, the content of this publication refers to an interdisciplinary discussion on various fields and difficulties of the changing educational space. Presented reflections upon new challenges, faced by tutors, were divided into five parts. The first one discusses educational challenges that belong to the philosophical and anthropological area. The second part is devoted to the issues of religious and pastoral nature. The third part presents educational dilemmas in the reality of media (the Internet, virtual world). The fourth part is an attempt to understand a young person – pupil in the perspective of music and achievements of humanities, with a particular stress on psychology. The fifth and final part describes teachers and aspects of prophylaxis at schools.

Contemporary educational environments are subject to an utmost criticism. Never have schools faced such grand educational challenges nor have they been burdened with such a responsibility for upbringing future generations. To fulfil their duties, educational institutions must categorically follow changes taking place within the society and family. While providing this publication and studies that it contains to readers, we express our hope that the obtained results will enable further diagnosis and encourage to undertake adequate educational effort to meet the challenges faced by the Polish education.